

електроенергетика в Японії, Канаді та Франції, залізничний транспорт у Франції, Італії, Швеції, Іспанії та Австрії, автотранспорт у Франції та Іспанії, поштовий зв'язок у США і Японії [4]. Держава досить часто є власником важливих природних ресурсів, інтелектуальних та історико-культурних цінностей. Вона фінансує фундаментальну науку, розробку та впровадження високих технологій і т.д.

– вона дає можливість державі бути самостійним учасником в економічних правовідносинах з іншими суб'єктами власності в країні і за її межами, виступає гарантом багатьох міждержавних і міжрегіональних договорів про співробітництво;

– державна власність забезпечує функціонування капіталоємких галузей, виробництв і сфер економіки, які не під силу приватному капіталу (космічна промисловість, сучасний інформаційний зв'язок, економічна безпека, тощо);

– державна власність створює сприятливі умови для розвитку приватного підприємництва, приймаючи на себе долю витрат в тих сферах діяльності, які не вигідні останньому;

– державна власність забезпечує функціонування некомерційної соціальної сфери, виробництво суспільних благ, національну безпеку;

– дає можливість полегшити удари криз, мобілізуючи ресурси на швидкий вихід з них шляхом зниження оподаткування і використання державних резервних фондів, здійснювати інтервенцію закупівель товарів, допомагати освоєнню нових технологій і т.д.

Важливим фактором в міжрегіональному співробітництві є залучення в цей процес поряд з об'єктами державної власності, майнових ресурсів комунальної та приватної форм власності, оскільки в кожному регіоні вони присутні.

Володіючи власністю в ключових галузях і виробництвах, створивши чітку систему правового регулювання, а також цілеспрямовану гнучку стимулюючу систему ефективного використання приватної та комунальної власності в поєднанні з жорстким механізмом відповідальності, держава може забезпечити ефективне співробітництво в середині країни та за її межами.

В організації управління державною власністю, в розумінні ресурсного забезпечення регіонального співробітництва та пошуку шляхів підвищення його ефективності слід, врахувати наступні фактори:

– двояку роль держави як регулятора майнових відносин та гаранта

рівності суб'єктів всіх форм власності і одночасно як власника значних обсягів майна, відповідальної за його ефективне управління;

– необхідність реалізації повного комплексу прав і обов'язків власників відносно ефективного використання майна, всіх форм власності особливо залучення його до програм співробітництва;

– активне залучення в процес управління соціально-економічним розвитком регіонів об'єктів державної форми власності.

Для досягнення стабільного збалансованого розвитку регіону серед пріоритетів державної регіональної політики є розвиток міжрегіонального співробітництва, що спрямовує систему державного управління на раціональне використання наявних в регіоні об'єктів державної власності з метою розширення ємкості внутрішнього ринку, сприяння створенню нових робочих місць на вирішення спільних для регіонів проблем.

Література:

1. За даними міністерства економічного розвитку і торгівля України (<http://www.me.gov.ua>).

2. За даними Фонду державного майна України: (<http://www.spfu.gov.ua>).

3. Кужель М.Ю. Проблеми формування корпоративного сектору державної форми власності // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб.наук.пр. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006.-№219, том 1. – С.92-102.

4. Груба Г.І. Форми і функції державної власності / Г.І.Груба // Інвестиції: практика та досвід. - 2011.- №14.-С.80-82.

Руслан АВГУСТИН

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СТРУКТУРУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

В умовах нестабільності, обумовленої, передусім, військово-політичною кризою, з'явилися беззаперечні докази того, що параметри соціально-економічного розвитку України мають чітко виражений регіональний характер, а отже формування будь-якого аспекту державної політики має враховувати регіональну складову, навіть за умови подальшої децентралізації влади.

Цілком логічно припустити, що регіональні особливості

функціонування неформального сектору призводять до диференціації його проявів та впливу на функціонування усіх економічних агентів. Зрозуміло, що структурні та регіональні диспропорції значною мірою впливають на тіньовий потенціал економіки. Для України ці диспропорції базуються як на спадщині планової економіки, так і на особливостях поточної трансформації економічної системи в умовах загострення сепаратистських настроїв в окремих регіонах. Успадкована ізоляція національної економічної системи в умовах лібералізації зовнішньоекономічних відносин призвела до гіпертрофованого розвитку монополізованого експортоорієнтованого сектору економіки. Значна частка цього сектору функціонує в тіні та спрямована на вивіз капіталу за межі країни. З іншого боку, розвал промислового сектору економіки створив умови для процвітання спекулятивно-посередницької діяльності, яка за своїм змістом більш притаманна тіньовій економіці і значно диференціюється у регіональному розрізі.

Загалом, частка тіньового сектора є, скоріше, певною характеристикою просторово-структурної конкурентоспроможності регіону, але це у випадку якщо спостерігається «природний» рівень цього явища (не більше 10% від офіційного ВРП) [1], яке може відігравати й позитивну роль та сприяти вирішенню окремих важливих соціальних проблем (йдеться, насамперед, про зайнятість та додаткові доходи населення, більш рентабельне функціонування суб'єктів господарювання за умови неефективної діяльності інститутів державної влади тощо). Проте, надмірна «тінізація» призводить до «деформації» ринкового середовища, отримання конкурентних переваг суб'єктами тіньового сектора з негативними наслідками для суспільства у формі зменшення надходжень до місцевих бюджетів, банкрутства легальних підприємств та вивільнення їх персоналу, погіршення соціального захисту населення, зниження стандартів якості товарів і послуг і, як наслідок, істотного зменшення рівня конкурентоспроможності економіки регіону.

Загалом, однією з основних причин всебічного поширення тіньового сектора економіки в Україні є втрата керованості суспільством та економікою з боку держави. На регіональному рівні ця проблема набуває своєї специфіки, насамперед, фінансово-економічної. Відомо, що економіка багатьох регіонів країни є дотаційною, тобто існує за рахунок трансфертів із держбюджетних і позабюджетних фондів. Безумовно, що дотаційність та будь які інші види пільг створюють середовище для

зловживань, поширення корупції та подальшої тінізації економіки регіонів.

Традиційно до основних чинників поширення тіньових схем в економіці країни та кримінальної економічної діяльності у трансформаційний період відносять такі: надмірність та комплікативність податкового навантаження; невиправдано жорстка регламентація і контроль економічної діяльності, значні масштаби монополізації економіки.

З метою вироблення механізмів регіональної структурної політики необхідно вивчити причини виникнення тіньових явищ, які різняться залежно від типології регіону. Зокрема, Ретунських В. до причин існування тіньових процесів в кожному окремому регіоні відносить [2]: відсутність повноцінного ринкового середовища; надмірне податкове навантаження; наявність недостатньо контрольованого кордону; поширення прихованої зайнятості; структурні диспропорції; недосконалість бюджетної політики. Автор найтипівішими формами прояву тіньової економіки вважає: реалізацію конфіскованих матеріальних засобів, «човникову» діяльність, контрабанду, тіньове працевлаштування. При цьому широко використовуються бартерні, давальницькі та толінгові схеми.

Аналітичні дослідження природи тіньового сектору дозволяють зробити висновки, що тіньова економіка в регіонах глибоко інтегрована в тіньовий сектор економіки країни і обумовлюється такими визначальними передумовами та особливостями як: соціально-економічною структурою регіону (тіньова економіка сконцентрована навколо основних центрів економічної діяльності); недосконалістю правової бази відносин між центральною і регіональною владою, зокрема тим, що регіональна нормативно-розпорядча база у деяких випадках прямо суперечить Конституції України і сприяє тінізації господарських операцій у регіоні (нецільове використання бюджетних і позабюджетних коштів, укладання сумнівних договорів із іноземними партнерами); взаємопроникненням органів регіональної влади та регіональних фінансово-промислових злочинних утворень; дискримінаційною політикою застосування різного виду економічних пільг, наданих переважно за політичними критеріями для окремих регіонів і, таким чином, перетворення окремих регіонів у джерела тінізації економіки; регіональною політичною владою та особистими характеристиками керівників регіонів (ідеологічна орієнтація, етична основа, особиста відповідальність), від яких істотно залежать

характер і масштаби поширення тіньової економіки, форми і методи боротьби з нею в регіоні; соціокультурними факторами: історичні та етнічні особливості, ментальні і культурні вподобання мешканців; недосконалість інститутів громадянського суспільства (незалежні ЗМІ піддаються тиску з боку регіональної влади, лише формування об'єднань підприємців, профспілки стикаються з процесом реорганізації, товариства споживачів не впливають на торгівлю).

Зважаючи на специфіку тінізації економіки регіону, необхідно сформулювати механізми усунення непрозорості регіонального економічного простору, що дозволить підвищити рівень якості життя населення, як одного з основних цільових орієнтирів соціально-економічного розвитку та інтегральної конкурентоспроможності регіону.

Література

1. Schneider, F. Shadow Economies and Corruption All Over the World: Revised Estimates for 120 Countries / Schneider Friedrich., Andreas Buehn // Economics. The Open-Access, Open-Assessment E-Journal 1 (2007-9) version 2, <http://www.econovics-ejournal.org/economics/journalarticles/2007-9>

2. Ретунських В.В. Теоретичні підходи до дослідження тіньового сектора економіки: регіональний аспект // Вісник ЧДЕІ «Регіональна економіка». – № 6 (2). – 2010. – С. 56-63.

Оксана АПОСТОЛЮК

Тернопільський національний економічний університет, Україна

РЕГІОНАЛЬНІ І МІЖРЕГІОНАЛЬНІ КЛАСТЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ

ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Сучасні виклики, що постають перед регіонами України, зумовлюють необхідність пошуку інноваційних підходів до формування нової регіональної політики, модернізації системи управління. Потужний інноваційний потенціал щодо активізації регіонального розвитку має створення регіональних і міжрегіональних кластерів, що стимулюють зростання конкурентного потенціалу території. Їх функціонування та розвиток безпосередньо стосується завдань, на вирішення яких спрямована дія відповідних механізмів державного управління. Кластеризація як чинник активізації регіонального економічного розвитку

є характерною ознакою сучасного управління економічними процесами. Світовий досвід кластерної економіки показав, що вона справляє вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності. Інноваційна економіка, яка формується на сучасному етапі, орієнтується на пріоритетність розвитку кластерів, які визнані однією з ефективніших виробничих систем в умовах глобалізації.

Поняття кластера в науковий обіг було введено американським вченим Майклом Портером, яке виникло на основі системного дослідження інформації про діяльність успішних американських і європейських корпорацій. Кластери - специфічні об'єднання діяльності яких може надати нові можливості для розвитку регіону. Кластери є однією з поширених у світі моделей успішного розвитку економіки на рівні регіонів. Кластер - це територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, які тісно співпрацюють із науковими установами та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції та економічного зростання регіону [1, с.14]. І.В. Іванченко відзначає, що кластери є сукупністю сімох "К" – концентрації, конкуренції, комунікації, координації, конкурентоспроможності, компетенції [3].

Ці чинники в своїй єдності підвищують конкурентоздатність регіону, створюючи нові умови для ведення бізнесу. Головними перевагами кластерної організації виробництва є: зміцнення співробітництва між бізнесом, наукою, державою; розширення міжрегіонального та міжнародного співробітництва; зростання ефективності роботи підприємств завдяки швидкому доступу до ресурсів, знань, інноваційних технологій, зменшення транспортних витрат; активізація інноваційної діяльності; підвищення рівня інвестиційної привабливості регіонів України в цілому; пришвидшення темпів створення та розвитку нового бізнесу.

Впродовж останніх років створення та розвиток кластерів стає одним із пріоритетних напрямів стратегічного розвитку багатьох регіонів України. Однією з перших процес кластеризації в Україні започаткувала Хмельницька область, де багато років функціонують будівельні і швейні кластери, а в 2002 р. було започатковано перший в Україні туристичний кластер «Оберіг», сформований у вигляді громадської організації до якої увійшло понад 50 представників сільського господарства, фермерів, рибалок і майстрів народних промислів [2, с.23]. Лідером кластеризації є